

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОКАЗНИК КОНКУРЕНТНОЗДАТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Ракітянська Л. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри методики музичного виховання, співу
та хорового диригування*

**Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна**

Особливої популярності як в академічній науці, так і в прикладних галузях наукового знання в останні десятиріччя набуває феномен емоційного інтелекту, який, як показує аналіз літератури, пов'язується розробниками теорії емоційного інтелекту передусім із його впливом на професійну і життєву успішність людини. Ця проблема є особливо актуальною для сучасних випускників вузів, які в жорстких умовах ринку праці мають доводити не лише високий рівень професійної компетентності, а й високий рівень конкурентоздатності як фахівці нової генерації, спроможні і готові до викликів часу, зумовлених динамічним і нестабільним розвитком усіх сфер суспільства.

Психологічна наука тривалий час свого розвитку розглядала людину як «*Homo sapiens*» – людину розумну, фундаментальна відмінність якої від усього іншого живого світу полягає в її інтелекті як складної системи різнотипних здібностей, зумовлених головним чином психогенетичними характеристиками [6]. Інтелект як феномен, що з латинської перекладається як розум, розсудливість, вивчався ще в часи античності і пов'язувався давньогрецькими філософами з проблемою пізнаваності світу. Але й донині відсутня єдина і загально визнана теорія інтелекту, яка б давала науково обґрунтоване, цілісне уявлення про природу, структуру, способи вимірювання цього феномену. Навколо цих питань і сьогодні ведуться гострі наукові дискусії, а «теорія інтелекту сповнена протиріч, загадок і парадоксів» [5]. У контексті нашого дослідження важливою є думка вчених щодо інтелекту як центральної якості людської психіки, важливої не лише на індивідуальному рівні, а й у масштабі усього суспільства як стратегічно важливий ресурс, що зумовлює можливість існування людського суспільства в цілому, його історії, політики, економіки, культури тощо [5; 6]. Ґрунтуючись на узагальнених дослідницьких даних, отриманих на основі найбільш сучасної в західній психології математичної техніки – мета-аналізу, Д. В. Ушаков, робить висновок про те, що у сучасному світі із відомих науці психічних властивостей людини саме інтелект виступає найбільш важливим для успіху, як індивідуально-особистісного, так і суспільного. Інтелект розглядається як якість, від якої найбільшою мірою залежать професійні досягнення, успішність професійного зростання, рівень освіти і статки людини [5; 6]. Вчений наводить приклад із воєнної сфери США, де за законом, людина, маючи коефіцієнт інтелекту нижче ніж 80 балів, не може претендувати на воєнну посаду

[6, с. 13]. Коефіцієнт інтелекту, як відомо, був розроблений німецьким психологом В. Штерном, на основі якого французький психолог А. Біне створив тест для оцінювання рівня інтелектуального розвитку людини, середнє значення якого відповідає 100 балам, високий показник – 200 балам, а низький – може наближуватися до 0.

За даними І. М. Андрєєвої, інтелект як здатність мислити, порівнювати, абстрагуватися, утворювати поняття і судження, досліджувався у період з 1900 по 1969 рр. виключно в межах психології мислення. Інтелектуальні та емоційні процеси психіки розглядались як протилежні, непов'язані між собою сфери психіки [1]. І лише починаючи з 1979 р., центром уваги наукових досліджень стали питання взаємозв'язку і взаємовпливу когнітивних та емоційних процесів людської психіки. Стали з'являтися праці американських вчених М. Белдока, Г. Гарднера, Д. Гоулмана, Б. Лойнера, Е. Торндайка, Р. Стернберга та інших, в яких наголошувалося на необхідності перегляду традиційного значення інтелекту і його взаємозв'язку з емоційними процесами. І. М. Андрєєва відмічає, що проблема взаємозв'язку когнітивних і емоційних процесів психіки ще задовго до праць американських вчених досліджувалась відомими психологами Л. Виготським, О. Запорожцем, О. Леонтьєвим, С. Рубінштейном, які теоретично і експериментально доводили взаємозалежність двох сфер психіки, інтелектуальної й емоційної.

У 1990 р. американські вчені Дж. Майер і П. Саловей ввели у наукову термінологію поняття «емоційний інтелект», який з цього часу став предметом психологічного дослідження. Цей феномен вони інтерпретували як «підмножинність соціального інтелекту, яка включає в себе здібність контролювати свої емоції та емоції інших людей, розрізняти їх і використовувати отримані інформацію для управління мисленням і діями інших людей» [7]. Американські вчені в структурі традиційного інтелекту як багатофакторного конструкту виокремили і акцентували саме на його емоційній складовій. У своїх дослідженнях вони стверджують, що адаптація в соціумі, професійна успішність і власний розвиток досягається людиною не стільки безпосередньо її інтелектуальним потенціалом і здібностями, скільки здатністю розумітися на людських емоціях, як власних так і інших людей, умінням їх аналізувати та прогнозувати поведінку й управляти нею. У дослідженні сучасного виробництва, психології праці, стверджує А. В. Карпов [2, с. 4-6], все більша роль відводиться вивченню суб'єкт-суб'єктних видів діяльності, які на відміну від суб'єкт-об'єктних видів, де предметом виступає «неодухотворений» об'єкт, в суб'єкт-суб'єктному типі ним виступає людина, що вказує на реальну складність світу людської діяльності, пов'язаної з її емоціогенним характером, інтенсивністю міжособистісних відносин, їх емоційно-вольовою регуляцією тощо. Тому, акцентує вчений, в характеристиці професійно важливих якостей сучасні автори виокремлюють властивості, що співвідносяться з емоційним компонентом, як от: емоційна стриманість, рівновага, емпатія, комунікативна спрямованість тощо.

Варто зазначити, що емоційний інтелект як якість фахівця нової формації визнана міжнародною спільнотою та незалежними експертами з управління людськими ресурсами на Всесвітньому економічному форумі (Давос, 2016 р.) однією із 10 ключових компетентностей, які будуть найбільш затребуваними у ХХІ столітті [8]. А на думку окремих експертів, коефіцієнт інтелекту IQ у ХХІ столітті поступиться коефіцієнту емоційності EQ [2].

Аналіз наукової літератури свідчить, що сучасні вітчизняні і зарубіжні вчені досліджують різні аспекти емоційного інтелекту як професійно важливої якості майбутніх фахівців різних спеціальностей. В цих працях не тільки теоретично обґрунтовується значущість емоційного інтелекту в структурі професійних якостей, а й рекомендуються практичні шляхи їх формування. Так, наприклад, І.М. Меццякова розглядає процес формування емоційного інтелекту студентів-психологів як складну покрокову систему, що складається із наступних етапів: вчитися пізнавати самого себе; навчитися керувати власними емоціями; уміти розпізнавати емоційні стани інших; уміти впливати на емоційний стан партнерів по спілкуванню [4]. М. О. Манойлова розглядає емоційний інтелект одним із факторів, що визначає продуктивність діяльності майбутнього педагога і пропонує комплексну програму з його формування [3, с. 55].

Отже, аналіз наукової літератури свідчить, що в професійній підготовці майбутніх фахівців пріоритетне значення набуває не стільки коефіцієнт їхніх інтелектуальних можливостей і здібностей, скільки коефіцієнт емоційності, який сприяє досягненню професійної успішності і кар'єрного зростання, а також забезпечує здатність бути конкурентоспроможним і відповідати своїми професійними якостям вимогам часу.

Література:

1. Андреева И. Н. *Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии* / И. Н. Андреева. – Новополюк: ПГУ, 2011. – 388 с.
2. Карпов А. В. *Психология эмоционального интеллекта : теория, диагностика, практика : монография* / А. В. Карпов, А. С. Петровская. – Ярославль : ЯрГУ, 2008. – 344 с.
3. Манойлова М.А. *Развитие эмоционального интеллекта будущих педагогов* / М.А.Манойлова. – Псков: ПГПИ. – 2004. – 60 с.
4. Меццякова И. Н. *Развитие эмоционального интеллекта студентов-психологов в процес се обучения в вузе: автореф. дис. ... канд. психол. наук.* – Курск, 2011. – 25 с.
5. Ушаков Д. В. *Интеллект: структурно-динамическая теория* / Д.В.Ушаков. – Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2003. – 264 с.
6. Ушаков Д.В. *Психология интеллекта и одаренности* / Д. В.Ушаков. – Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. – 464 с.
7. Mayer, J. D., Salovey P. (1993). *The Intelligence of Emotional Intelligence. Intelligence, 17,4,433–442 (eng).*
8. 10 ключових навичок до 2020-го <https://studway.com.ua/10-navichok/> (дата звернення: 25.04.2019).